

ODKRYĆ (98) *vb pf*

o jasne.

inf odkryć (29). ◇ *fut 1 sg* odkryję (1). ◇ *2 sg* odkryjesz (3). ◇ *3 sg* odkryje (9). ◇ *3 pl* odkryją (8). ◇ *praet 1 sg m* odkryłem, -m odkrył (4). ◇ *2 sg m* odkryłeś (1). ◇ *3 sg m* odkrył (21). *f* odkryła (1). *n* odkryło (1). ◇ *2 pl m pers* -ście odkryli (1). ◇ *3 pl m pers* odkryli (2). ◇ *plusq 3 sg m* był odkrył (1). ◇ *imp 2 sg* odkryj (5). ◇ *1 pl* odkryjmy (1). ◇ *con 2 sg f* byś odkryła (1). ◇ *3 sg m* by odkrył (4). ◇ *impers praet* odkryto (1). ◇ *part praet act* odkrywszy (4).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI i XVIII w.

1. Usunąć to, co zakrywa, odsłonić, obnażyć, ukazać, zdjąć, rozebrać; *discooperire Vulg, PolAnt; detegere, nudare PolAnt, Calag; revelare Vulg; denudare, retegere Calag* (42) : Entblößen. Odkryć. *Nudare. Calag* 158b.

odkryć kogo, co [= zakryte] (7): *RejKup* V v; Oná że byłá w załłonie/ odkryć iá kazáli/ Aby ná iey piękná krałé do woley pátrzáli. *KochZuz* A4; *SienLek* 147; *BudBib Dan* 13/32; gniéw przeraźliwy Rozládzil žiemie/ y odkrył iéy grunt leniwy. *KochPs* 24. *Cf odkryć kogo [= oczy komu]; co komu.*

odkryć kogo [= oczy komu] (1): Łotrzy czyrwony złoty w drewnie poftáwili/ Ktoby gi wziął zębámi/ á oczy zákryli. [...] Ten dybie do złotego/ rzyć mu wyftáwili. Máca gębá mláfkáiąc/ áż w dupę cáłował/ A kiedy go odkryli/ bárzo fie fráłował. *RejFig* Aa7.

odkryć kogo [= zakrytego] czemu [= aby coś miało dostęp] (1): Kto by towarzyszá zwiázal w drodze á w tym by vmárl/ niema grzechu áni winy: ále gdyby go muchom odkrył álbo žimnem tákież od goracá vmárl/ winien śmierci. *BielKron* 465v.

odkryć co [= zakrywające] (2): Ktoż odkrył zwierzchnie odżienie [*tj. skórę*] iego [*wieloryba*] *BibRadz Iob* 41/4; *RejZwierc* 165.

odkryć co [= zakryte] komu (1): Po ślubie oczy iey odkryją *BielKron* 465.

Zwrot: »odkryć (sobie) twarz« = detegere faciem Calag (2): odkrywšy łobie twarz [*et facies mea discooperta erat*] nie obaczyłem wroblow ná ścienie. *BibRadz Tob* 2/10; *Calag* 111b.

Przen [co = zakryte] (9) :

odkryć komu [= dla kogo] (1): Załz gdzie dziś mocne znaydziefz práwo połpolite/ Stoi iáko zła łzkápá pokrowcem zákryte. Bo tym co im fwiát łłuży tedy ie odkryją *RejZwierc* 269.

W przeciwstawieniu: »odkryć ... zakryć« (1): Brácie gdy fie tu idziefz myć/ Odkryj cnotę á zákriry rzyć. *RejZwierc* 237v.

Zwoty: »odkryć jawnie« (1): *BibRadz* *4 *cf* »odkryć serce«.

»odkryć nagość« = *denudare praeputium PolAnt* (2): *BibRadz Hab* 2/16; odkrywšy złościwą nágość iey [*bestyi*]/ oto y mięfo iey potym požárto będye/ to ielt/ páńłtwá iey *RejAp* 146v, 126.

»odkryć oblicze« (1): Odkrymyšz oblicze iego [*Boga*] w chwały wyznawániu [*praeoccupemus faciem eius Ps* 94/2] *LubPs* V4v.

»odkryć oczy« (1): Odkryi/ ábo odłfoń oczy moie/ á vyžrzę džiwy w zakonie twoim. *CzechEp* 124.

»odkryć serce« (1): ielłizeby nie otworzył á nie odkrył iawnie łercá łwego ku przyimowániu thego coby iedno vłtyłzał *BibRadz* *4.

bibl. »odkryć ucho [czyje]« = powiedzieć, objawić komuś (1): Abowiem ty Pánie Boże moy/ odkryłeś á obnázył vcho [revelasti auriculam] flugi twe⁸⁰ Leop 1.Par 17/25.

Szeregi: »odkryć a obnáżyć« (1): Leop 1.Par 17/25 cf »odkryć ucho«.

»odkryć abo odsłonić« (1): CzechEp 124 cf »odkryć oczy«.

»otworzyć a odkryć« (1): BibRadz *4 cf »odkryć serce«.

a. Obnáżyć (3) :

odkryć kogo, co [= zakryte(go)] (2): Expapillare. Cicki wywálić/ odkrić. Mącz 276c. Cf odkryć kogo z czego.

odkryć kogo z czego (1): KmitaSpit C4 cf W przeciwstawieniu.

odkryć co [= zakrywające] na kogo (1): Zdechnie káždy gdybyś nań podolek odkryłá. RejFig Dd2v.

W przeciwstawieniu: »odkryć ... zakryć« (1): Wždy pohániec gdy więźnia z dobrych szát odkrye/ Przedsię go ledáiąką siermięgą zákryie. KmitaSpit C4.

b. Odrzucić z leżącego przykrycie (5) :

odkryć kogo, co [= zakryte(go)] (4): Ien ią vpił/ Potym przyzedłzy iam ią odkrił. BierEz E2, E2. Cf odkryć co komu; co przed kim.

odkryć co komu (1): Nuż iey wzyftek zádek odkrył BierEz E2.

odkryć co przed kim (1): Ktory [Cham] więcey miłuiąc śwá wolá niż cnotę/ Smiał odkryć przed brácią śwá oycowfką íromotę. HistLan B3.

odkryć co [= zakrywające] od czego (1): przyflá po ćichu/ y odkrywłfy páfłcz od nog iego/ położyłá fie. Leop Ruth 3/1.

c. Zdjąć, usunąć to, co zakrywa wylot czegoś (naczynia, zagłębienia w ziemi itp.) [w tym: co (4)] (5) : [Biskup Stanisław] kazał odkryć grob Piotrawinow BielKron 348v; SienLek 158v; MWilkHist C4; Spádlá z gory wyflokicy w wodę oná czáfzá: Y odkryłá ćiemny gmách onego ízáláfzá. KlonWor 24.

Zwrot: »odkryć przykrycie« (1): A gdy fię do niego przećifnąć nie mogli dla tłumy odkryli przykrycie [nudaverunt tectum] gdzie był BudNT Mar 2/4.

d. Odkopać to, co zostało zasypane [co] (1) : wzdroye oycowfkie ktore przed nim zyemią zákryli Páleftyni/ odkrył BielKron 14.

e. W działaniach wojennych: usunąć osłonę chroniącą przed atakiem lub utrudniającą własny atak [w tym: kogo (3), co (3)] (6) : BielKron 316; bes ízkody mógł Hetman wywieść s poysródlá [!] vffow wiele było potrzebá/ á woýfká tym nie odkrył/ áni vmnieýfzył/ gdyż kráie ze wízech ítron w fwoiey ípráwie mocno ítały BielSpr 31; gdy im nabárziew przyprá/ rozftápią fie w ítrony/ odkrią dźiálá/ ítrzelbę pułczą ná nieprzyacielá BielSpr 55, 15v, 18, 32.

2. Ujawnić, ukazać, objawić; detegere Mącz, Modrz; revelare PolAnt; dissolvere, nudare, solvere Mącz; patefacere Modrz; pandere JanStat [w tym: kogo (4), co (47)] (55) : Yuż nam Luter oczy otworzył/ á obłudności/ przewrotności/ á nye pobożne ípráwy wáfłé odkrył. KromRozm I B2; KromRozm III A2; Detegere magicas vanitates, Odkrić czarnoxięskie obłudności. Mącz 442b, 252d; Teć tho dolegliwe á boleńe rzeczy/ człowieká odkryá GórnDworz Dd4, Kkv; CzechEp 50; ArtKanc K20.

odkryć czego (2): *ModrzBaz* 129v; Niechże z temi fwemi nowinkami wćiekáią/ których čás ten bárzo máły od Lutrá odkrył: iż są pełne odmiány/ nieftátku/ fałzu/ y niezgody *SkarKaz* 550b.

odkryć czego [składnia zależna od „bać się”, „srumać się”] (2): zápalczywości swoiey odkryć nie frumáią. *KochZuz* A2v; *NiemObr* 90.

odkryć komu (10): *RejAp* 161v; *RejPos* 230v; *BudBib Is* 23/1; *CzechRozm* A8; *KochPs* 35; *SkarŻyw* 600; *CzechEp* 88; Iuż tedy tych náłznych czáfów/ odkrył nam pan Bog te dwie bełtye/ o których zdawná duch Boży Prorokował *NiemObr* 160, 90; A gdy się nań íprzyięgli Zydowie/ że go zabić chćieli/ [...] Sieftrzeniec Páwłow odkrył Rotmíftrzewi ich íprzyiężenie. *WujNT Act* 23 arg. Cf »odkryć wszemu światu«.

Ze zdaniem dopełnieniowym (2): *KrowObr* 234 cf »odkryć wszemu światu«; *CzechRozm* 70v cf *W połączeniu szeregowym*.

W połączeniu szeregowym (1): iż on [*Pan Jezus*] zakon włáinie y Proroki wykłádał: á to co w nich było trudnego/ zákrytego/ y táiemnego/ oznaymił/ wyłóżył/ odkrył. *CzechRozm* 70v.

W przeciwstawieniu: »pokrywać ... odkryć« (1): á iákoż to śmiećie pokrywáć/ coćie iuż dawno fámi wżemu światu odkryli/ y pokazáli? *WujJud* 11.

W charakterystycznych połączeniach: odkryć antychrysta (2), bestyje, błędy (2), człowieka, fałsz, niepobożne sprawy, nowinki, obłudności (2), pokryty rozum, przewrotności, sprośności, sprzyiężenie, załogę [= podstęp].

Fraza: »czas odkryje« (1): Nic nie ták nie może táic/ Czegoby čás nie mógł odkryć *BierEz* G.

Zwroty: »odkryć chytróć, chytre rzeczy« = *captiones refellere, captiosa (dis)solvere* *Mącz* [szyk zmienny] (3:1): *Mącz* 35b [2 r.]; Ia tego nie wycírpię [...]/ ábym chytróći páná Wapowłkiego odkryć niemiał *GórnDworz* li8v; *SkarŻyw* 203.

»fałsz (a. fałszerstwo) odkryć« [szyk zmienny] (7): *RejAp* 171; Zámiełfzay ich rády/ Odkryy fáłsz/ y zdrády *KochPs* 102; *SkarŻyw* 456, 600; *ReszPrz* 68; Trzebá tedy było dla przełtrogi wiernym/ te fáłzerftwá odkryć *WujNT przedm* 8; *SkarKaz* 418a.

»jawnie, na jaśnią odkryć« (1:1) *RejJóz* I3v; Tám w ten tżás Pan Bog iáwnie odkrył Antykryftá *KrowObr* 31v.

»prawdę odkryć« (1): A ten rychło na iańnią mą prawdę odkrye *RejJóz* I3v.

»odkryć wszemu światu, przed wszystkim światem« [szyk zmienny] (1:1): Okazał tefz tho Bog potym iáwnie/ y odkrył przed wżyfłtkim fwiátem/ iż Ian ołmy / niewiáłthá nietzyfta Papięzem byłá *KrowObr* 234; *WujJud* 11.

»tajemnicę odkryć« = *revelare absconsum PolAnt; secretum pandere JanStat* [szyk zmienny] (7): *BibRadz Eccli* 1/30; *RejAp* 161v; Pan táiemnice temu fwé odkrije/ Ktokolwiek w iego połfufzeńftwie żyje *KochPs* 35; *NiemObr* 88, 90, 161; *SarnStat* 36.

»odkryć zdradę« [szyk zmienny] (4): *RejAp* 171; *KochPs* 102; Piotr święty [...] ludziom fáłsze iego [*Symona czarnoksięznika*] y zdradę odkrył *SkarŻyw* 600, 398.

Szeregi: »odkryć a objaśnić« (1): [*Duch Święty*] odkrye á objaśni fáłsz á zdradę thych íprzećiwnikow ich *RejAp* 171.

»odkryć i objawić« (1): ktorego [Antychrysta] pan Bog/ tych czółow oštátecznych odkryć/ y obiáwić raczył *NiemObr* 151.

»odkryć i obwołać« (1): widzimy [...] / iáko przez przepowiadanie Ewánieliey/ táiemnice one nierządneý mátki Bábilonfkiey odkryć/ y po wżytkim świecie obwołać raczył. *NiemObr* 161.

»na jaśnią podać i odkryć« (1): dla te⁸⁰ ich [tajemnic] ná iáśnią podać y odkryć nie śmie. *NiemObr* 88.

»odkryć i (a) (na jaśnią a. jawnie) (p)okazać« [szyk 4:1] (5): *KrowObr* 234; *Captiones* refellere, odkryć á okazać chytróści *Mącz* 35b; *WujJud* 11; Iešt infzych rzeczy wiele [...]: ktore ia wedle możności moiey vmysliłem odkryć/ á ná iáśnią okazać [*detegere constituimus*]. *ModrzBaz* 6v; Niechay tedy X. M. rádżę nie szuka infzego Antychrytá/ nád tego ktorego Bog znacznie odkrył/ y okazał *NiemObr* 174.

W przeni (1) :

Zwrot: »[jakie] serce odkryć« (1): woýfká gdy iuż płáčliwego Oštátek vwiodł/ od rąk okrutnego Poháncá: wolny ferce niełękliwe Odkrył/ te słowá mowiac pámiéтлиwe *SzarzRyt* C.

Przeni (1) :

Zwrot: »jawnie odkryć« (1): Bo widzę iż v niego/ fzczeńcie ma gołpodę. [...] A co vmie kiedy chce/ iáwnie to odkryło. *RejZwierz* 56.

a. *Zwierzyć się komuś, wyznac coś, przyznać się do czegoś* (5) : tam odkrył dopiero bezbożność fwoiey/ ifz ledwie co o P. Bogu wierzył *SkarŻyw* 369.

odkryć komu (3): nie wtyday fie nic odkryć tego/ y Pánu fwoiemu y bliźniemu fwemu *RejPos* 339; tobie odkryłem przą moiey. *BudBib Ier* 20/12; *CiekPotr* 10.

Szereg: »odkryć i zwierzyć się« (1): Odkryć ci to iuż wżyftko y zwierzyć fie mużę. *CiekPotr* 10.

W przeni (1) :

Zwrot: »[jakie] serce odkryć« (1): žáłofne mu ferce fwe odkryie *SkarŻyw* 15.

b. *Wykryć, dowiedzieć się o czymś, wpaść na ślad* (3) : A ofobliwie vmiał fundámenty y korzenie cnot y wyftępkow ludzkich odkryć y vważyć/ fkąd co pochodziło *SkarŻyw* 332.

Zwroty: »chytróść odkryć« (2): *Mącz* 65d; Mátki fwéy chytróść odkrył/ co mu pomoć chciáła *GórnTroas* 19.

»zdrády odkryć« (1): *Cornicum* oculos configere, [...] to yeft/ Chytróścý/ náuky/ miłterftwá y zdrády cziye odkryć/ chytrego podić. *Mącz* 65d.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : *Aperire* item, Odkrić/ powiedźieć/ wyłózić. *Mącz* 278c.

Synonimy: **1.** odsłonić, ukazać; **a.** obnażyć; **d.** odkopać; **2.** objawić, ukazać.

Formacje współrdzenne cf **KRYĆ**.

Cf **1. ODKRYCIE, ODKRYTY**